

Jukka Kekkonen – oikeushistoroitsija ja yhteiskunnallinen keskustelija

Heikki Halila

Heikki Halila tarkasteli puheenvuoronsa aluksi Jukka Kekkonen läksiäis-seminaarissa Kekkonen yliopistouraa ja kirjallista tuotantoa. Tämän jälkeen hän paneutui Kekkonen tieteelliseen suuntautumiseen ja muuntautumiseen rikosoikeuden ja kriminologian tutkijasta oikeushistoroitsijaksi. Puheenvuoronsa lopuksi hän analysoi Kekkonen merkittävää roolia yhteiskunnallisena keskustelijana. Tällä alueella Kekkonen tunnetaan merkittävänä ja kriittisenä yliopistopolitiikan asiantuntijana.

Lyhyt curriculum

Jukka Kekkonen on syntynyt vuonna 1953 ja valmistunut ylioppilaaksi Helsingin suomalaisesta yhteiskoulusta vuonna 1972. Sykkiläisiä on nykyisin oikeustieteen tutkijayhteisössä paljon hiukan samaan tapaan kuin Helsingin yliopiston lainopillisessa tiedekunnassa oli sotien jälkeen Tampereella koulunsa käyneitä professoreita. Sykkiläisyys näkyy tietyllä tavalla Jukassakin. Kirjoittamisen taitoa Jukka oppi äidinkielen opettajaltaan opetusneuvos Kirsti Mäkiselältä, joka tunnetaan lakimiespiireissä myös Aulis Aarnion luokkatoverina Tampereelta.

Jukka valmistui oikeustieteen kandidaatiksi helmikuussa 1975 vain kahden ja puolen vuoden opintojen jälkeen. Samaan aikaan hän noudatti myöhemmin tutuksi tullutta Matti Klingen neuvoa: elät vain kerran nuoruuttasi. Me samaan aikaan opintomme aloittaneet huomasimme varhain, että Jukka Kekkonen odotti yliopistomiehen ura. Tämä ei johtunut vain nopeasti ja hyvin arvosanoin suoritettusta tutkinnosta vaan myös Jukan osoittamasta kiinnostuksesta oikeustiedettä kohtaan.

Jukka oli tehnyt tutkielman rikosoikeudesta. Rikosoikeudessa ei ollut tuolloin eikä pitkäköön

aikaan myöhemminkään tarjolla assistentin tai muun tutkijan vakanssia Helsingin yliopistosta. Jukka aloittikin työuransa professori Inkeri Anttilan johtamassa Oikeuspoliittisessa tutkimuslaitoksessa, jossa Jukka keskittyi rikosoikeudelliseen ja kriminologiseen tutkimukseen. Jukka opiskeli myös valtiotieteellisessä tiedekunnassa aikomatta kuitenkaan suorittaa siellä tutkintoa. Tämäkin kertoo hänen havittelemastaan tieteellisestä suuntautumisesta.

Runsaan vuoden kuluttua syksyllä 1976 avautui Jukalle Helsingin yliopiston yleisen oikeustieteen ja oikeushistorian assistentin sijaisuus. Tämän tehtävän myötä Jukka valmistui oikeustieteen lisensiaatiksi vuonna 1978. Lisensiaattitutkimus koski sanktiokumulaatiota. Jukka ei kuitenkaan hyljeksinyt tai vähätellyt lainoppia itsensä kehittämisesäkään. Kesällä 1980 hän valmistui varatuomariksi. Jukalla on sittemminkin ollut vahva lakimiesidentiteetti tutkijaidentiteetin lisäksi.

1980-luvulla Jukka hoiti tiedekunnassa assistenttuuria ja professorin sijaisuuksia. Tutkimusala oli vaihtunut oikeushistoriaan. Vuonna 1987 Jukka valmistui oikeustieteen tohtoriksi ja nimitettiin seuraavana vuonna oikeushistorian dosentiksi.

Lapin yliopiston yleisen oikeustieteen ja oikeushistorian apulaisprofessoriksi Jukka nimi-

tettiin vuonna 1990. Viisi vuotta myöhemmin hänet nimitettiin Heikki Ylikankaan seuraajaksi Helsingin yliopiston oikeushistorian ja roomalaisen oikeuden professoriksi. Tästä tehtävästä hän jäi täysinpalvelleena eläkkeelle lokakuussa 2021. Jukka ehti olla usean vuoden ajan tiedekunnan virassa vanhin professori.

Jo ennen professorinimitystä Jukka oli lukuvuoden ajan vieraileva professori Madridissa. Hänellä on suomalaiselle oikeustieteen professorille harvinainen espanjan kielen taito. Vierailuja ja esitelmämatkoja ulkomaisiin yliopistoihin, samoin arviointipaneelien jäsenyyksiä eri maiden oikeustieteellisissä tiedekunnissa on kertynyt vuosien mitaan lukuisasti.

Tieteellinen suuntautuminen ja tutkijankuva

Jukka muuntui rikosoikeuden tutkijasta harvinaisella tavalla oikeushistorian tutkijaksi Heikki Ylikankaan jalanjäljissä tämän innostamana ja tämän oppilaana. Aluksi Jukan kynästä ilmestyi rikosoikeuden historiaan kuuluvia tutkielmia, ja vähitellen hänestä kehkeytyi omatyypinen laaja-alainen oikeushistorioitsija. Hän kulki oppi-isänsä jalanjäljissä omaan suuntansa, niin kuin lahjakkaan tutkijan tulee tehdäkin. Arvioni mukaan Jukka ei ole omaksunut yhtä vahvaa rakenneselityksen viitekehystä kuin Ylikangas. Jukka on varoitellut nykyisin muodikkaan kontrafaktuaalisen tutkimuksen ongelmistä.

Sanan oikeushistoria sisällössä Jukka haluaa painottaa kumpaakin osaa. Tutkimuskohde määrittää lähemmin metodin. Jukan väitöskirja on tämän mukaisesti hänen monografoistaan eniten lakihistoriallinen, muttei sekään ole yksin sitä. Jukka on huolehtinut tutkimuksissaan tarkasta kysymyksenasettelusta ja pyrkinyt aina siihen myös vastaamaan. Tutkimusstrategiaan ovat kuuluneet miksi-kysymykset ja säännönmukaisuusien hakeminen.

Jukan tutkijaprofiiliin kuuluu selkeästi kontekstuaalinen oikeushistoriallisten tutkimuskysymysten lähestyminen. Tämän mukaisesti oikeus heijastaa oman aikansa todellisuutta, ja oikeutta historiallisena ilmiönä tutkivan on asetettava tutki-

muskohteensa yhteiskunnalliseen ja kulttuuriseen yhteyteensä. Tämä on muuta kuin historiallinen lainoppi, jonka senkin Jukka toki hallitsee. Jukka Kekkonen kuuluu tavallaan sekä historiantutkijoiden että oikeustieteen tutkijoiden tiedeyhteisöön. Jukka suosii tieteellistä diversiteettiä, mikä näkyy myös hänen tavassaan ohjata nuoria tutkijoita. Toistaiseksi Jukan johdolla on väitellyt kymmenen oikeustieteen tohtoria.

Keskeisiä tutkimuksia

Kekkonen väitöskirjan otsikkona oli ”*Merkantilismista liberalismiin. Oikeushistoriallinen tutkimus elinkeinovapauden syntytaustasta Suomessa 1855-1879*”. Aihevalinta edusti vielä omalla tavallaan melko vahvasti perinteistä oikeushistoriallista genreä, mutta kohde – elinkeinovapaus – oli jo uutta. Se jo mahdollisti yhteiskunnallisen kontekstin huomioon ottamisen. Tutkimus on kiintoisa myös 2020-luvulla sopimusvapauden ja elinkeinovapauden sääntelyn kannalta.

Vuonna 1991 ilmestyi teos ”*Laillisuuden haaksirikko. Rikosoikeudenkäyttö Suomessa vuonna 1918*”. Tutkimus oli sikäli uusi avaus, että paljon käsiteltyjä vuoden 1918 väkivaltaisuuksia tarkasteltiin selkeästi oikeudellisesta kontekstista. Seuraavana vuonna ilmestyi Jukan osuus Viipurin/Itä-Suomen historiateoksesta. Tämä linja sai jatkoa vuonna 2018: Jukka osallistui sekä KKO:n että KHO:n sata-vuotishistoriateosten kirjoittamiseen.

Professorina Jukka keskittyi entistä enemmän suurten linjojen oikeushistorialliseen ja sen metodologia koskevaan tutkimukseen. Vuonna 1996 ilmestyi teos ”*Kriisit, valta ja oikeus. Näkökulmia oikeushistoriaan*” ja kahta vuotta myöhemmin julkaisu ”*Suomen oikeushistorian suuri linja*”, joka muodosti pääosan Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen 100-vuotisjulkaisusta. Vuonna 2003 taas ilmestyi ”*Muutos ja jatkuvuus: näköaloja oikeushistoriaan*”. Vuoden 2013 satoa oli Kekkonen artikkeleista koostuva teos ”*Muutos ja jatkuvuus. Näköaloja oikeushistoriaan*”.

Jukan kestoteema ”*Kontekstuaalinen oikeushistoria*” on ilmestynyt 2000-luvulla hieman erilaiselle lukijakunnalle suunnattuina yhteensä neljänä ver-

siona, joista kolme on suomen- ja yksi ruotsinkielinen. Kyseessä on julkaisu, joka sopii aloittelijalle mutta josta myös asiantuntija saa paljon irti osatesaan katsoa rivien välejäkin.

Kekkonen rakkain teos, vuonna 2016 ilmestynyt laaja monografia oli pitkällisen kypsytelyn tulos. Se edustaa vertailevaa oikeushistoriaa. On toivottavaa, että pyrkimykset sen saamiseen kansainväliseen levitykseen onnistuvat.

Jukka Kekkonen on ollut toimittamassa lukuisia teoksia. Hänen tieteellisten artikkelien ja tieteellisten keskustelupuheenvuorojensa määrä on niin ikään korkea. Hän on kirjoittanut tieteellisiä artikkeleita monien ja erilaisten kollegojen kanssa myös täsmäaiheista. Tässä voidaan tyytyä mainitsemaan teologian professori Jyrki Knuutilan ja konservatiivisen juristi-intellektuellin, asianajaja Matti Norrin kanssa vuonna 2017 julkaistu teos *”Jeanne d’Arc. Polttorivolta pyhimykseksi”*.

Jukan julkaisujen määrä lähentelee viittä sataa. Suuri osa niistä koostuu kohta jäljempänä esille otettavista keskustelupuheenvuoroista.

Yhteiskunnallinen keskustelija

Professori Laura Kolbe on luonnehtinut Jukka Kekosta vuonna 2013 seuraavin laittamattomin sanoin: ”Kekkonen on hengeltään aito 70-lukulainen yhteiskunnallisiin asioihin herkästi kantaa ottava ja tärkeiksi kokemiinsa asioihin intohimoisesti tarttuva. Helsingin yliopistoon liittyvä idea aktiivisesta vaikuttajaprofessorista henkilöityy Jukassa – ihailijoiden iloksi ja vastustajien kauhuksi.”

Yhteiskunnallisena keskustelijana Kekkonen käyttää kaikkia viestimiä. Hän on niin aktiivinen pitkin Suomea julkaistujen sanomalehtiartikkelien kirjoittajana, että häntä voi kutsua Pekka Tarkan sanoin sanomalehtikirjailijaksi. Keskustelupuheenvuoroja ilmestyy tasaisesti myös aikakauskirjoissa. Vuoden 2019 eduskuntavaalien

alla ilmestyi nimeltään mainio artikkelikokoelma ”Kekkonen kynästä. Diagnoosi Suomesta”. Kekkonen vastaa viestimissä mieluusti haastattelijoiden kysymyksiin, ja hän on ollut usein nähty vieras televisiossa. Muutaman vuoden ajan hän on kuulunut somevaikuttajiin.

Kekkonen yhteiskunnallisen keskustelijan rooli juontaa juurensa paitsi hänen 70-lukulaisuudestaan myös hänen aktiivisuudestaan erilaisissa yhteiskunnallisissa järjestöissä ja yliopiston hallintoelimissä. Jukka on toiminut Helsingin yliopiston oikeustieteellisessä tiedekunnassa laitostohtajana ja kuusi vuotta dekaanina sekä peräti vuosikymmen ajan yliopiston hallituksessa professorijäsenenä. Nykyisin hän toimii Taideteollisen korkeakoulun hallituksen puheenjohtajana.

Jukan yhteiskunnallisen keskustelijan rooli on alkanut oikeus- ja yhteiskuntapoliittisista kysymyksistä. 2000-luvulla painopiste on siirtynyt yliopistopolitiikkaan, jonka Kekkonen tuntee omakohaisesti hyvin. Hän on ollut alusta alkaen mukana Helsingin yliopiston Käänte-keskusteluryhmässä, ja hänen voidaan sanoa olevan vallalla olevan yliopistopoliittisen suuntauksen johtavia kriitikoita. Osa yliopistopoliittisista artikkeleista on selkeästi ammattihistorioitsijan työtä. Jukka on tarkastellut muutosta ja jatkuvuutta tutkijan silmin.

Jos Jukan yhteiskunnallisen keskustelijan roolin haluaa tiivistää kolmeen sanaan, ne olisivat luultavasti demokratia, oikeusvaltio ja yliopistodemokratia. Jos pitäisi sanoa, mikä on Jukan sydäntä lähinnä oleva keskusteluteema, se saattaisikin olla espanjalainen jalkapallo, josta siitäkään hän on päässyt televisioon asti kertomaan asian tuntevia käsityksiään. ■

Puheenvuoro oikeushistorian ja roomalaisen oikeuden professori Jukka Kekkonen läksiäisseminaarissa 20.5.2022.